

NOORA MATTILA

HERÄN- NEET

Maaailma salaliitto-
teoreetikoiden silmin

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Tämän teoksen kirjoittamista ovat tukeneet Koneen Säätiö ja Otavan Kirjasäätiö.

© Noora Mattila ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

ISBN 978-951-1-39609-3

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

*Kuunteletteko samalla tavalla kuin useimmat ihmiset
saadaksenne vahvistusta valmiille ajatuksillenne?
Tarkkailekaa reaktioitanne puhuessani.
Te hämmästytte tai pelästyte tai kauhistutte tai
ärsyynnytte tai kiukustutte tai turhaudutte.
Tai sanotte: "Suurenmoista!"*

*Mutta kuunteletteko saadaksenne vahvistusta
ajatuksille, joita jo ajattelette? Vai kuunteletteko
löytääksenne jotain uutta? Tämä on tärkeää, mutta
se on unessa oleville ihmisille hyvin vaikeaa.*

Anthony de Mello: *Havahtuminen (Awareness, 1990).*
Toim. J. Francis Stroud, suom. Vuokko Rissanen.

Sisällys

Lukijalle	9
Prologi	11
Osa 1 Totuus	23
”Miksi Bill Gates on sinusta niin paha?”	25
”Sanon tarkoituksella plandemia, koska en siis usko tähän pandemiaan”	43
”Tässä on vihdoinkin jotain, mihin minun ei tarvitse vain uskoa!”	69
”He ovat ikään kuin heränneet”	92
”On sydäntotuuden aika”	112
”Tuo on suhteellisen täydellistä hevonpaskaa”	143
Osa 2 Hyvyys	163
”Kuinka monta ihmistä se ehti sairastuttaa?”	165
”Minulla on käsissäni toisen ihmisen elämä”	188
”Ihminen on maaperä”	220
”Ne ovat kääntyneet rokotteiden puoleen, ja nyt meillä on pandemia”	249
”Juhlat ovat vain rokotetuille”	281

Osa 3 Yhteys	299
”Viha nousee aina ymmärryksen puutteesta”	301
”Kaikki, joilla on koronapassi... me ollaan vapaita!”	337
Herääminen.....	364
Kiitokset.....	395
Viitteet	397
Lähteet	413
Asiantuntijahaastattelut	443

Lukijalle

Tämän kirjan alaotsikko on ”Maailma salaliittoteoreetikoiden silmin”. Nimi, jonka itse keksin, aiheutti minulle unettomia öitä, sillä sinä aikana, kun kirjoitin, salaliittoteoreetikosta tuli yhä enemmän haukkumasana ja lupa asettua joidenkin ihmisten yläpuolelle.

Toivon, että tästä kirjasta ilmenee, että en tarkoita sitä niin. Salaliittoteoreetikko on eräänlainen karikatyyri, eikä sanan tarkoitus ole antaa leimaa kirjassa haastatelluille ihmisille. Se on kuitenkin lähin sana kuvaamaan ihmisiä, jotka kokevat heränneensä valtavirran valheisiin. Niin sanotut heränneet ovat monenkirjava joukko ihmisiä, joissa on useita ulottuvuuksia niin kuin kaikissa. Alaotsikko pyrkii kuvaamaan sitä, että tarkastelen kirjassa erilaisia tapoja katsella maailmaa, valtaa, terveyttä ja tietoa.

Tavoitteeni on ollut kuunnella ihmisiä ja tutustua heidän ajattelutapoihinsa ennemmin kuin käydä heidän kanssaan väittelyitä. Olen kuitenkin pyrkinyt oikaisemaan virheelliset väittämät tekstissä silloin, kun se on ollut mahdollista. Faktatietoa löytyy tarpeen mukaan myös tekstiin merkityistä loppuviitteistä.

Kirjan aineiston olen kerännyt vuoden 2021 aikana. Tuota vuotta tullaan kai historiassa kutsumaan toiseksi koronaviruspandemian vuodeksi. Se on myös vuosi, jolloin koronarokote tuli Suomeen.

Olen käyttänyt lähteinä tutkimuksia ja kirjallisuutta sekä haastatellut asiantuntijoita niin Suomesta kuin ulkomailta. Kirja

ei kuitenkaan ole tieteellinen tutkimus, vaan se on omakoh-
tainen löytöretki muun muassa siihen, miten eri tavalla ihmi-
set tämän vuoden kokivat ja miksi. Matkaa kuljettavat havain-
not, teemat ja tunteet, joihin törmäsin keskustellessani anoppini
Susanin kanssa.

Omistan kirjan miehelleni Alexille, joka omalla eleettömällä
esimerkillään osoittaa, miten helppoa on olla tuomitsematta lä-
heisiä, joiden kuva todellisuudesta on toinen.

Helsingissä 3.3.2022

Noora Mattila

Prologi

”Minä en ota kantaa siihen, kuka rokottaa lapsensa ja kuka ei. Ne ovat perheen yksityisiä asioita”, anoppini Susan sanoo minulle. ”Totean vain tämän: Ennen kuin päätät rokottamisesta, tee huolellinen tutkimustyö. *Käy syvällä*. Internetistä on myös poistettu asioita.”

”Mitä se edes tarkoittaa, että internetistä on poistettu asioita”, mieheni Alex mutisee vieressä kiusaantuneesti.

Minä istun saman ruokapöydän ääressä sylissäni vauva, joka kiemurtelee kiukkuisena vatsanpuruista. On syyskuu 2019, ja esikoisemme on kahden kuukauden ikäinen. Vauvan vatsavaivat ovat odotettu ja ohimenevä seuraus rotavirusrokotteesta. Anopille en kuitenkaan kerro, että lapsi on jo rokotettu. Olemme matkustaneet appivanhempiemme luo Yhdysvaltain länsirannikolle lähes vuorokauden, ja olen uupunut. Siksi tyrehdytän rokotekeskustelun niin kuin olen ennalta harjoitellut: sanon, että ehkä meidän ei kannata keskustella rokotteista, koska olemme asioista niin eri mieltä.

En tiedä tarkalleen, mitä mieltä ja mistä asioista. Pian lapsen syntymän jälkeen Susan alkoi lähettää Alexille linkkejä joihinkin juttuihin, joissa väitettiin lapsuusajan rokotteiden olevan vaarallisia. Minä en koskaan lukenut niitä. Kuulin, että videopuhelussa muutkin perheenjäsenet olivat pohtineet, voisiko esimerkiksi lasten autismediagnoosien yleistyminen johtua rokotteista. Kun Alex kuvaili minulle keskustelua, sanoin ei. *Ei*. En halunnut kuulla tästä aiheesta yhtään mitään.

Mieheni perheen rokotevastaisuus ei tullut minulle yllätyksenä: tiesin kyllä, että Alexia ja hänen sisartaan ei ole lapsena rokotettu. En ollut kuitenkaan tullut ajatelleeksi, että vauvan syntymä toisi pöydälle aiheita, joita olen anoppini kanssa vältellyt jo monta vuotta.

Susan ei juuri luota länsimaiseen lääketieteeseen. Hän polttaa kannabista kivun lievittämiseen, käy luontaistohtorilla ja kutsuu kiropraktikon avuksi migreeniin. Jos on pakko, hän suosii ottamaan lääkkeitä, joita hän kutsuu nimellä *pharmaceuticals*, farmaseuttiset tuotteet. Äänensävyistä kuulee, että hänen mielestään farmasia on poikkeuksellisen viheliäinen teollisuudenala. Hän suhtautuu epäilevästi myös elektromagneettiseen säteilyyn ja lähettää meille välillä ystävänsä uutiskirjettä, jossa tiedotetaan 5G-verkon väitetyistä vaaroista.

Jotkin anoppini mielipiteet oudoksuttavat minua niin, etten osaa vastata niihin mitään. Hän uskoo, että lentokoneiden suihkumoottoreiden jättämät vanat saattavat olla peräisin joistain valtion salaa levittämistä kemikaaleista. Kerran kun istuin appivanhempieni olohuoneessa katsomassa televisiota, Susan sanoi kuin ohimennen uskovansa, että avaruusolennot ovat tuoneet ihmiset maapallolle. Juu, minä sanoin ja vaihdoin kanavaa. Ja silloin tällöin hän lähettää meille netistä löytämiään valokuvia, joissa näkyy viljapeltoihin painautuneita koristeellisia rengaskuvioita. Jotkut ihmiset ilmeisesti uskovat, että kuviot ovat yliluonnollisen voiman tai avaruusolentojen viestejä ihmiskunnalle.

Kun palaamme vauvan ensimmäiseltä Yhdysvaltain-matkalta kotiin, mietin, miksi en ole koskaan kysynyt Susenin mielipiteistä tarkemmin. Yksinkertainen vastaus on, että välttelen konfliktia aiheista, joista olemme ilmiselvästi eri mieltä. Meillä Suomessa säteilykammon ja ufojuttujen tapaisia asioita kutsutaan huuhaaksi. Epäilykset valtion salajuonista taas ärsyttävät minua jostakin moraalisesta syystä: minusta kansalaisen velvollisuus on perehtyä faktoihin asiallisesti ja äänestää eikä nakertaa

yhteistä maaperää huhupuheilla. En kuitenkaan halua nolata tai loukata Susania. Anoppisuhde on ihmissuhteena omituinen. En osaa ajatella Susania perheenjäsenenäni, jolle voisin puhua suoraan. Hän on kuitenkin elämässäni pysyvästi. Hän on yhtä aikaa vieras ja lähellä.

Jos mietin asiaa syvemmin, kartteluni saattaa olla jonkinlaista hulluuden pelkoa. Ehkä pelkään, että ufojutut paljastaisivat anoppini vinksahaneeksi, vetäisivät mukanaan johonkin pimeään.

Tai sitten keskustelu paljastaisi jotain muuta kiusallista. Olen varma, että Susan on näissä mielipiteissään väärässä, mutta minulla ei ole juuri mitään todisteeksi. En tiedä rotavirusrokotteesta sen enempää kuin mitä neuvolan lehdyksessä sanottiin. Annoin luvan rokottaa kaksikuisen vauvani, vaikka en ole ”käynyt syvällä” internetissä. Niinpä väittely rokotteista voisi saada minun kannaltani nolon käänteen. Saattaisi vaikuttaa siltä, että rokote kriittisenä Susan on todella perehtynyt tutkimukseen, kun taas minä, korkeakoulutettu toimittaja, uskon sinisilmäisesti kaiken, mitä viranomainen minulle kertoo.

Ja niinhän asia oikeastaan onkin. Ajattelen, ettei minulla ole pätevyyttä kyseenalaistaa kansallista rokoteohjelmaa. Luotan siihen, että kaikki neuvolassa annettavat rokotteet ovat perusteltuja kansanterveyden kannalta ja turvallisia lapselle.

Tietoni on lähes pelkkää luottamusta. Tiedän kaikenlaisia asioita, joita en oikeastaan tiedä. Niin on tietysti oltavakin: vaikka kuinka kaivelisin lääketieteellisiä tutkimuksia, tuskinpa ymmärtäisin niitä. Siksi meillä on asiantuntijoita. Mutta tosiasiaa en edes yritä kaivella yhtään mitään, koska on helpompaa luottaa siihen, että jossakin joku tietää ja on tarkistanut kaiken hyvin.

Jostakin syystä tällainen luottamukseen perustuva totuus on hirveän henkilökohtainen. Kun Alex alkoi pohtia, olivatko kaikki rokotteet todella tarpeellisia, olin vähällä huutaa. Ärtymykseksi seassa oli varmaankin häpeää siitä, etten sittenkään tiedä asioista tarpeeksi.

Yhdysvalloissa törmäsimme myös Alexin lapsuudenystävään, puutarhamyymälän omistajaan, jolla on samanikäinen lapsi kuin meillä. Työntelimme vaunuissa nukkuvaa vauvaamme sorapoluilla hedelmäpuuntaimien välissä. Ohikulkumatkan sa varrella omistaja tuli juttelemaan ja kysyi, olimmeko ajatelleet rokottaa lapsemme. Yllätyin. Minun tuttavapiirissäni Suomessa voisi yhtä hyvin kysyä, aiommeko pukea lapsellemme vaatteet.

”Kyllä mekin sitten annoimme luvan rokotuksiin, mutta ensin minulla oli kyllä tiukkoja kysymyksiä lääkärille. En siis ole mikään rokotevastustaja”, mies painotti, ”mutta en ole valmis uskomaan mitä tahansa, ennen kuin olen tutkinut asiaa. Tykkään kysyä kysymyksiä.”

Niin tietysti, me nyökyttelimme.

Kaipa minäkin tykkään kysyä kysymyksiä?

Jokin tässä suhtautumisessa tietoon ja tutkimiseen jää vaivaamaan minua.

Suunnittelemme palaavamme Yhdysvaltoihin seuraavan vuoden huhtikuussa, kun vauva on yhdeksänkuinen. Kevät on suosikkiaikani Washingtonin osavaltiossa, jossa appivanhempani Susan ja Drew asuvat. Silloin alppiruusut, magnoliat ja tulppaanipuut kukkivat ja lähes koko talven kestänyt sade lakkaa.

Matka jää tekemättä. Keväällä 2020 kaikki jää tekemättä. Kiinasta leviää maailmalle uudenlainen koronavirus, joka aiheuttaa pahimman tautiaallon vuosikymmeniin. Maaliskuussa tilanne julistetaan pandemiaksi. Kaikki tuntemani ihmiset lukitautuvat koteihinsa ja perhepiiriin. Suomen ulkorajat suljetaan niin, että vain välttämätön työmatkaliikenne ja kotiin palaaminen on sallittua. Muun muassa koulut, kirjastot ja uimahallit suljetaan. Käynnistyy ajanjakso, jonka kestoa emme onneksi etukäteen tiedä.

Yhdysvaltojen suurissa kaupungeissa tartuntaluvut ryöpsähtävät kattoon jo ensi kuukausina. Appivanhempani ovat kuitenkin

kin melko turvassa asuinpaikassaan Whidbeyn saarella, tunnin matkan päässä Seattlesta. He viettävät paljon aikaa netissä, mikä on ihan tavallista. Susanilla on tapana selailta iPadiaan, kun hän syö aamupalaansa tai jokapäiväistä punajuurisalaattiaan tai kun hän on kylvyssä tai polttelee pilveä. Hän lähettää meille sähköpostitse linkkejä melkein mistä tahansa, mitä pitää kiinnostavana: kissavideoita, runoilija Rumin sitaatteja tai juttuja kannabisvalmisteiden terveyshyödyistä. Linkit ovat hänen tapansa pitää meihin yhteyttä, lähettää välähdyksiä mielestään ja maailmastaan.

Huhtikuussa 2020, kun koronaelämän eristyneisyys alkaa muuttua itsestäänselvyydeksi, yksi Susanin lähettämä juttu kiinnittää huomioni. Sen otsikko on suomennettuna ”12 asiantuntijaa kyseenalaistaa koronaviruspaniikin”. Ingressin mukaan nämä asiantuntijat ovat eri mieltä kuin ”valtamedian virallinen narratiivi”. Juttuun on koottu lainauksia sekalaisista haastattelusta, videoista ja kirjoituksista. Niissä sanotaan muun muassa, että koronatauti ei ole kausi-influenssaa kummempi ja että se on vaarallinen vain ikäihmisille. Yksi lääkäri epäilee, että koronaviruksesta varoittavat tutkijat haluavat vain saada rahaa omalle tutkimuslaitokselleen ja liehrittelevät siksi poliitikoita. Lisäksi epäillään, että sulkutoimien rasitus taloudelle ja ihmisten mielenterveydelle on paljon pahempi asia kuin koronapandemia.

Artikkelin on julkaissut sivusto nimeltä OffGuardian. Sivustolla kerrotaan, että sen ovat perustaneet kirjoittajat, jotka on potkittu pois brittiläisen sanomalehden *The Guardianin* kommenttipalstoilta. Taustatarina ei kuulosta kovin hyvältä. Sivustolla on useita juttuja, jotka myötäilevät Venäjän näkökulmaa maailmanpolitiikassa. Faktantarkistuslähteiden mukaan OffGuardian onkin usein Venäjä-myönteinen ja vilisee salaliittoteorioita.

Salaliittoteorioita. Venäjä-myönteinen. Ihmettelen, miten Susan on löytänyt tiensä sivustolle.

Alex vastaa äidilleen, että lähde ei vaikuta luotettavalta. Susan ei palaa aiheeseen vähään aikaan. Mutta kevään ja kesän mittaan koronapandemian kiistävät teoriat alkavat nostaa päätänsä muualla ympärillämme. Väitteet ovat samoja: että korona ei oikeasti ole vaarallinen, että taustalla valheiden verkossa liikkuu raha ja että rajoitukset aiheuttavat peruuttamatonta haittaa, josta valtaeliitti ei piittaa. Vihjaillaan, että korona on jotain muuta kuin sanotaan, esimerkiksi seurausta siitä, että Kiinassa on otettu käyttöön 5G-verkko. Sana *salaliittoteoria* alkaa ilmaantua uutisiin yhä useammin.

Kesällä Euroopassa aletaan järjestää mielenosoituksia, joissa vastustetaan koronatoimia. Monissa kylteissä lukee iskulause *Do your own research*. Tutki asioita itse.

Suomessakin jotkut uskovat, että viranomaiset ja media väärustelevät pandemian vakavuutta tai koko juttu on valetta. Ilmiö on täällä pieni ja ilmestyy näkyviin hitaasti. Mutta kun puhun aiheesta kavereille ja tuttaville, huomaan, että useimmat tuntevat jonkun, joka on alkanut ilmaista epäilyksiä lääketiedettä, viranomaisia tai mediaa kohtaan. Joku entinen luokkakaveri tai sisikon eksä on julkaissut sosiaalisessa mediassa epäilyksiä koronapandemiasta kuin taistelumanifestina: herätkää totuuteen!

Tuttuni, jotka huomaavat toisinajattelihoita somessaan, eivät oikein tiedä, mitä tehdä. Jotkut ehkä yrittävät lähteä keskusteluun, mutta yleensä seurauksena on vain riitelyä. Useammin he eivät sano mitään ja blokkavat huutelijan, joka näyttää hurahaneen johonkin kummalliseen.

Muistan, että olen itsekin kartellut anoppini vieraan tuntuista väitteistä. Alan miettiä, osaisiko Susan avata minulle sitä, miksi jotkut alkavat epäillä valtavirran totuutta ja haluavat ”tehdä omaa tutkimustaan”. Susanhan kehotti minuakin tutkimaan rokotteita. Ensimmäistä kertaa mietin myös, ovatko jotkin anoppini ajatukset salaliittoteorioita. Jos ovat, mitä ne hänelle merkitsevät?

Kun kesä 2020 kääntyy syksyksi ja koronapandemian seuraava aalto kohoaa eteemme, minulle alkaa kehkeytyä idea jonkinlaisesta maailmankuvamatkasta anoppini kanssa. Pandemia on tuonut aiempaa näkyvämmäksi sen, miten eri tavoin voimme suhtautua terveyttä koskevaan tietoon, valtaan ja vastuuseen. Minusta tuntuu, että tarvitsemme ymmärrystä näistä tavoista. Siksi nyt voisi olla sopiva hetki katsoa maailmaa Susanin näkökulmasta. Jos palaisin anoppini elämäntarinan alkuun ja kulkisin hänen kanssaan vaihtoehtoisen tiedon lähteille, voisinko ehkä oppia, miten sinne päädytään ja mitä sieltä voi löytää. Enhän tiedä sitäkään, mihin hän oikeastaan uskoo ja millaisia lähteitä hän lukee.

Jos Susan suostuu, voisimme vertailla elämäkokemuksiamme, maailmankuvaamme ja tulkintaamme tiedosta. Voisimme kokeilla, miltä tuntuu astua toisen ihmisen kokemuksiin.

Enää pitää vain esitellä ideani Susanille.

Tammikuussa 2021 soittamme ensimmäisen videopuhelun. Tai siis pelkkä soitto ei ihan riitä. Tarvitaan neljä ihmistä, useita tekstiviestejä ja puheluita, ennen kuin saamme videosovelluksen Susanin iPadille, linkin toimimaan ja kameran päälle.

Sitten anoppini tervehtii minua sydämellisesti. Yllätyn jälleen kerran siitä, miten matala hänen äänensä on, syvä altto. Sitten minua alkaa jännittää. Olen kirjoittanut monta muistivihkon sivua siitä, miten selittäisin hänelle ideani. Kirjoittaisin siis kirjassa keskusteluistamme, joiden aiheita olisivat esimerkiksi koronapandemia ja rokotteet, lääketeollisuus ja tiede... En saa muistiinpanoistani selvää; lukeeko tuossa kemikaalit?

Keskusteluihin Susan varmasti suostuu, mutta minua huolestuttaa, että hän ymmärtää tavoitteeni väärin. Aikeeneni ei ole esittää häntä naurettavassa valossa vaan tuoda päivänvaloon maailmankuviamme perustat. Kirja ei myöskään kertoisi pelkästään hänestä vaan tästä koko ilmiöstä, rokotekriittisyydes-

tä ja salaliittoteorioista ja siitä, miten niistä voi keskustella. Voisin haastatella myös suomalaisia koronakriitikoita ja tutkijoita ja tarkkailla koronarokotteen vastaanottoa pitkin vuotta.

Vilkuielen vaivihkaa muistiinpanojani ja tuskaillen, että kirjoitin niin monta sivua. Tätäkin keskustelua minun piti harjoitella. Olen tuntenut Susanin seitsemän vuotta, mutta en koskaan oikein tiedä, miten hän asioihin reagoi.

Tapasin hänet ensimmäisen kerran jouluaattona 2013. Olin alkanut seurustella hänen poikansa kanssa vain pari kuukautta aiemmin. Alex ja minä tutustuimme tavalla, jota voi pitää romanttisena tai huvittavana: Alex majoittui luonani Helsingissä *Couchsurfing* -nimisen palvelun kautta. Sohvasurffauksen idea oli, että matkailija saattoi löytää ilmaisen yöpaikan jonkun paikallisen luota, jos oli valmis nukkumaan esimerkiksi patjalla lattialla, niin kuin Alex. Asuin silloin pienessä yksiössä Kalliossa. Vasta kun kävelin elokuisen illan pimeydessä rautatieasemalle tapaamaan tuntematonta amerikkalaista, tulin ajatelleeksi, että tilanne ei ollut täysin riskitön. Mutta heti kun näin hänet, ison ja kiltin näköisen miehen reppu selässä, tajusin, ettei minun tarvitsisi pelätä. Meistä tuli aluksi ystäviä. Minulla ei ollut mitään aikomusta rakastua sohvasurffariin tai tulla isketyksi. Vasta myöhemmin syksyllä, kun Alex tuli uudelleen Suomeen, myönsimme, ettei ystävyys ollut vain ystävyyttä.

Jouluun mennessä olimme hirveän rakastuneita. Ja silloin matkustin ensimmäistä kertaa Washingtoniin ja tapasin myös tulevan anoppini.

Olin odottanut stereotyyppistä amerikkalaismammaa, jolla olisi lainehtiva permanentti ja valtavat hohtavansiniset farkut. Aioin viedä tuliaisiksi suklaaleivonnaisia, mutta Alex ehätti sanomaan, ettei hänen äitinsä ehkä voisi syödä niitä.

Susan oli täysin erilainen kuin olin odottanut. Hän oli silmiinpistävän hoikka, suorastaan hento, mikä muutti mielikuvani saman tien. Hänellä oli ohuet harmaat hiukset ja suuret siniset sil-

mät, jotka kyyneltyivät välittömästi, kun hän kohtasi katseeni. ”Voi kultaseni, oletpa sinä kaunis”, hän sanoi matalalla äänellään, jossa kalskahti Keskilämmen aksentin leveys. Kukaan ei ollut puhunut minulle sillä tavalla kahteenkymmeneen vuoteen, ja muutuin saman tien pikkutytöksi. Sitten hän meni keittiöön tekemään illallista raskaissa talvisaappaissaan. Hän harppoi hieman etukenossa harmaat hiukset liehuen kuin ikääntynyt rocktähti.

Vuosien jälkeenkään en ole oikein päässyt jyvälle siitä haurauden ja kovuuden yhdistelmästä, joka anoppiani minusta määrittää. Kyneleet ja kirosanat ovat hänellä yhtä herkäsä. Hän kärsii aika ajoin rajuista migreeneistä, jotka ravistelevat hänen koko vartalooaan. Hän ei säästele kehuja tai joululahjoja, ja hän kokkaa tuntikausia ruokaa muille. Hän rakastaa pikkulintuja, kissoja, vauvoja, orkideoita, koruja ja silkkimekkoja. Samaan aikaan minusta tuntuu, että perheenjäsenet myötäilevät vaistomaisesti Susanin tunnetiloja. En oikein tiedä, johtuuko myötäily siitä, että hän on niin kultainen eikä kukaan halua väsyttää tai järkyttää häntä, vai siitä, että hänessä on myös sisäinen, vähän arvaamaton tulenliekki. Republikaanipoliitikot ja muiden ihmisten idioottimaisuus kiihdyttävät hänet sadattelemaan. Hän on sanonut monet kerrat jollain lailla ylpeänä, että häntä ei kannata suututtaa, koska sitten hän antaa tulla kunolla.

Minusta tuntuu usein, että Susan tarkkailee minua, mikä saa minut varautuneeksi. Olen miellyttämisenhaluinen ihminen, ja niinpä saatan anopin seurassa sanoa asioita, joita en oikeastaan tarkoita. Siksi hänelle on syntynyt minusta käsitys, josta en ihan tunnista itseäni. Hän pitää minua esimerkiksi ujona ja sulkeutuneena. Joskus olen loukkaantunut hänelle, kun hän on arvostellut minulle tärkeitä asioita. Minun on kuitenkin vaikea sanoa hänelle vastaan, koska pelkään, että loukkaan häntä tai hän loukkaa minua. Silloin saatan kirjoittaa hänelle sähköpostia ja selittää ajatukseni. Tyypillisesti Susan kiittää minua viestistä ja

sanoo palaavansa siihen myöhemmin ajatuksella. Mutta ei hän koskaan palaa.

Niin, lähtöasetelmamme rehelliselle keskustelulle ei ole täydellinen. Salaa toivon, että keskustelujen myötä myös Susan voisi alkaa ymmärtää minua paremmin tai pääsisin jotenkin eroon tästä jännityksestä, jonka hän minussa herättää.

Nyt olemme siis aloittaneet ensimmäisen videopuhelumme, ja minua hermostuttaa, hyväksyykö Susan sen, että kirjoittaisin hänestä. Kerron hänelle, että minua kiinnostaa, miksi jotkut ihmiset luottavat asiantuntijatietoon ja jotkut eivät tai miksi ihmiset tekevät samasta tiedosta erilaiset johtopäätökset.

”Ja... sinä ja minä olemme eri mieltä aika perustavanlaatuisista asioista”, sanon kankeasti. Puhelumme aikoihin niin Suomessa kuin Yhdysvalloissa on alettu jakaa uudenlaisia rokotteita koronavirusta vastaan. Susan on lähettänyt Alexille ja minulle jostain löytämänsä varoituksen, jonka mukaan rokotetta ei missään nimessä pitäisi ottaa, koska se voi muokata ihmisen perintökäijöitä. Asiantuntijoiden mukaan on biologisesti mahdotonta, että koronarokote vaikuttaisi ihmisen DNA:han.

”Ainakin Suomessa ihmetellään, miksi jotkut eivät esimerkiksi halua ottaa koronarokotetta. Minusta syitä pitäisi kuunnella useammin”, minä jatkan.

Susan on kuunnellut selitystäni ilmeettä. Kun mainitsen koronarokotteen, hän kohottaa ärtyneenä kulmakarvojaan. Kiiruhdan selittämään, että tarkoitukseni ei ole väitellä. Minua vain kiinnostaa, mistä syistä ihmiset asettuvat jonkin totuuden puolelle.

Tästä Susan innostuu. ”Kuulostaa antropologiselta tutkimukselta. Tuohan on suurenmoinen ajatus”, hän sanoo.

”Niin”, huokaisen helpottuneena. Olen hetken hiljaa. Minun on lisättävä tähän vielä yksi käsite. Sanon, että haluaisin ymmärtää, miksi salaliittoteoriat vetävät ihmisiä puoleensa.

Huomaan Susanin taas närkästyvän. Nyt on erityisen huono aika puhua salaliittoteorioista etenkin Yhdysvalloissa. Kaksi

viikkoa aikaisemmin, loppiaisena 2021, Yhdysvaltain kongressitaloon on tunkeutunut joukko aggressiivisia mielenosoittajia. Hyökkääjät eivät uskoneet presidentinvaalien tulokseen, jonka mukaan Joe Biden syrjäytti istuvan presidentin Donald Trumpin. Näkyvä osa mielenosoittajista kannatti lisäksi salaliittoteoriaa nimeltä QAnon. Viimeistään katsellessaan suoraa lähetystä kongressitalon rellestyksestä muukin maailma kuuli salaliittoteoriasta, jolla on Yhdysvalloissa kenties satoja tuhansia kannattajia. QAnonin kannattajat uskovat, että Donald Trump on suuri pelastaja ja tekee vielä selvää eliitistä, joka harjoittaa pedofiliaa ja kannibalismia valtion kulisseissa.

Riehuminen kongressitalossa jatkui hämmästyttävän pitkään, useita tunteja. Viisi ihmistä kuoli ja yli 140 loukkaantui.

Salaliittoteoria on siis Yhdysvalloissa nyt äärimmäisen tulehtunut sana. Susanille isku kongressitaloon merkitsee kansallista häpeätillaa. Siihen hänen ajatuksensa ohjautuvat, kun mainitsen salaliittoteoriat. Hän alkaa itkeä. ”Et voi käsittää, miten tämä tapaus on vaikuttanut meihin täällä. Nämä ovat raivon kyyneleitä”, hän sanoo.

Katson häntä ja ajattelen, että tuota outoa poliittista ilmiötä en ehkä voikaan käsittää. Minusta on kuitenkin selvää, että Susan ei usko QAnoniin eikä ole fanaatikko. Sanon hänelle, että ehkäpä valtavirran totuuden epäilemisellä on eri tasoja. Ajattelen, että hän voisi auttaa minua pääsemään alkuun, ainakin ensimmäiselle tasolle. Suhteemme tietoon riippuu varmaan ainakin siitä, millaisen elämän olemme eläneet, millaisessa yhteiskunnassa olemme kasvaneet ja keitä meillä on ympärillämme. Kenties voisimme puhua myös Suomen ja Yhdysvaltain eroista, ehdotan.

Niin teemme. Puhelun jälkeen Susan kirjoittaa minulle, että hän on innoissaan. ”Kuten Sokrates sanoi, tutkimaton elämä ei ole elämisen arvoinen”, hän lisää.

Minäkin olen innoissani.

Niin alkaa matkani anoppini ja muiden heränneiden maailmaan.

OSA 1

Totuus

Moderni ihminen elää unessa, unessa hän syntyy ja unessa hän kuolee. Puhumme unesta, sen merkityksestä ja roolista elämässä myöhemmin. Mutta tässä hetkessä ajatellaamme yhtä asiaa: mitä tietoa nukkuvalla ihmisellä voi olla? Jos ajattelette sitä ja muistatte samalla, että uni on olemuksemme pääasiallinen piirre, silloin teille hetkessä valkenee, että jos ihminen todella haluaa tietoa, hänen täytyy ensin ajatella, miten herätä, eli miten muuttaa olemustaan.

[--]

Yleisesti ottaen modernin ihmisen olemus on hyvin huonoa laatua. Se voi olla niin huonoa laatua, että muutos ei ole mahdollinen. Tämä täytyy aina pitää mielessä. Ihmiset, jotka voivat vielä muuttua, ovat hyvin onnekkaita. Mutta on myös ihmisiä, jotka ovat ehdottomasti sairaita, rikkinäisiä koneita, joille ei voi tehdä mitään. Ja nuo ihmiset ovat enemmistö.

"G." kirjassa P. D. Ouspensky:
In Search of the Miraculous, 1949.¹

”Miksi Bill Gates on sinusta niin paha?”

Kevättalvella 2021 puhumme Susanin kanssa videon välityksellä joka viikko. Aikaero on kymmenen tuntia, joten aloitamme usein seitsemältä illalla Suomen aikaa. Susan on juuri herännyt, ja minulla on päivä takanani. Juon pannullisen yrttiteetä ja kuuntelen anoppiani samalla, kun Alex kiikuttaa lasta vaipanvaihtoihin selkäni takana. Susanin puheen virta katkeaa yleensä lopulta siihen, kun jompikumpi meistä huomaa, että minä olen aivan liian väsynyt.

Kolmannen keskustelumme aluksi Susanilla on uutisia. ”Eilen tapahtui outo juttu, josta halusin kertoa sinulle”, hän aloittaa. Hän selittää, että hänen ja Drew’n piti remontoida uuden talonsa sisäänkäynti ja he palkkasivat työhön tutun kirvesmiehen. Miehen nimi on James, ja Susan on tuntenut hänet lapsesta asti.

”Satuimme eilen puhumaan presidentinvaalien tuloksesta. Sitten James kertoi minulle, että hän kannattaa QAnonia!” Susan loksauttaa leukansa auki dramaattisesti. ”*Wuhuu*, salaliittoteoretikko! Ja sinä tulit tästä mieleeni, koska sinun kirjasi kertoo salaliittoteorioista.”

Tunnen oloni vaikeaksi. Olen yrittänyt ujuttaa salaliittoteoria-ajatusta mukaan keskusteluihimme, jollain lailla ehdottaa, saattaisiko Susanin omissa ajatuksissa olla salaliittoteorioiden piirteitä. Ehkäpä en ole saanut sanottua tätä tarpeeksi selvästi.

Olemme juuttuneet jo alkuvaiheessa siihen, että minä yritän etsiä Susanin ajattelutavasta piirrettä, joka sopisi johonkin tun-

nistamaani ilmiöön. Jotakin sellaista, että hän ei usko tieteeseen tai hän tekee tulkintoja intuition perusteella. Samalla Susan on yrittänyt vakuuttaa minulle, että hän on ennen kaikkea kriittinen ajattelija, joka ei usko annettuihin totuuksiin ja jolla on hyvin tieteellinen mieli.

”Tulen perheestä, jossa kaikilla oli korkea älykkyydosamäärä”, Susan on kertonut. ”Perheessäni vallitsi tieteellinen ajattelu-tapa. Tieteilijät ovat analyttisempiä ja loogisempia kuin muut, eivätkä he anna periksi uskomuksille.”

Susan kertoo minulle usein esimerkin, jota hän pitää elämänsä avainhetkenä. Kertomuksessa hän on seitsemänvuotias ja yrittää lukea *Raamattua*. Yritys ei sujunut hyvin, Susan muistelee ja nauraa. Häntä eivät kiinnostaneet ”ihmiset kaukana Lähi-idässä”. Hän ei voinut ymmärtää, miksi naisen piti olla syyppä siihen, että pahuus tuli paratiisiin. Seitsemänvuotias Susan totesi, että *Raamatun* tärkeimpiä lauseita olivat ”rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi” ja ”tee toisille niin kuin haluaisit itsellesi tehtävän”. Mutta kun hän tarkkaili ympärillään olevia kristittyjä, hän näki, että he eivät noudattaneet näitä sääntöjä. He väittivät uskovansa *Raamattuun*, mutta usko ei merkinnyt mitään.

”Tutkiskelin *Raamattua* seitsemänvuotiaasta kahdeksanvuotiaaksi, ja sitten hylkäsin sen merkityksettömänä”, Susan sanoo. ”Olin kahdeksan, kun oivalsin ihmisten tekopyhyden.”

Minusta kertomus kuulostaa uskomattomalta. Joko Susan on ollut todella varhaiskypsä tai sitten hän on värittänyt muistojaan jälkepäin, niin kuin usein käy. Minäkin luin *Raamattua* seitsemänvuotiaana, aika hartaastikin. Kääntelin hauraita kahisevia sivuja, takerruin *Vanhan testamentin* sukuluetteloihin ja yritin etsiä kohtia, joita ymmärtäisin. Jotain aaseista ja enkeleistä. Mieleeni ei tullut feminististä kritiikkiä, enkä tunnistanut ydin-sanomaa. En koskaan ajatellut, että minun pitäisi päättää, oliko *Raamattu* oikeassa vai ei.

Luulen, että Susanin tarinan tarkoitus on kuvata, että hän vaati jo lapsena todisteita siitä, ovatko muiden uskomukset päteviä. Hänellä oli kysymyksiä, eikä hän uskonut valmiiksi annettuihin vastauksiin.

Ne tekopyhät ihmiset, joita Susan näki ympärillään, olivat konservatiivisia valkoisia republikaaneja, jotka enimmäkseen viljelivät maissia. Susan syntyi Nebraskan osavaltiossa pikkukaupungissa nimeltä Geneva, paikallisen maaseutulääkärin yhden huoneen vastaanotolla. Kun synnyttävä äiti valitti kipua, lääkäri antoi tälle sokeritabletteja. Heti tyttövauvan synnyttyä vanhemmat pistivät tupakaksi. Vuosi oli 1953.

Myös Susanin vanhemmat olivat republikaaneja, mutta 1950-luvulla republikaanien kannattaminen ei välttämättä tuonut mukanaan konservatiivisia arvoja. Susanin mukaan hänen vanhempiaan pidettäisiin nykyään liberaaleina. Hänen äitinsä oli kyllä syvästi katolinen mutta ei ahdasmielisellä tavalla. Tämä oli "aina hyvä", Susan sanoo. Äiti ei koskaan kiroillut tai nimitellyt mustia ihmisiä, jotka asuivat kaukana Pohjois-Omahassa. Isä taas oli "autenttinen" maanviljelijä, jonka temppeleli oli ympäröivä luonto. Hän ampui köyhälle perheelle syötäväksi oravia ja jäniksiä, mutta eläinten metsästys, tappaminen, ei tuottanut isälle iloa.

Nuoruusvuosiltaan Susan muistaa sen, että illallisaikaan televisio kiskottiin ruokapöydän ääreen pienessä kärryssä. Uutisissa näytettiin lähetystä Vietnamin sodasta tai kuvia tytöistä, jotka olivat kuolleet kujille laittomien aborttien seurauksena. Silloin äiti itki ja isä kiroili, Susan kertoo. Minua hymyilyttää: sieltä siis tulevat Susanin itku ja kiroilu, tai Susanin sanoin empaattisuus ja kyky kyseenalaistaa auktoriteetteja. Isä kirosi myös paikallisen kirkon papin, kun tämä syytti perhettä liian pienistä kolehtilahjoituksista. Kirkkoon ei koskaan palattu.

Susanin kertomuksessa ihmiset ovat tekopyhiä ja pikkusieluisia mutta ahdasmielisyyttä ei ylety hänen perheeseensä.